

KENDER

 <p>nébih termőföldtől az asztalig</p>	Verzió:	NEBIH/2/1
	Készítette:	Gyócsi Piroska Izsák Zsuzsanna Dr Matók György
	Lektorálta:	Csapó József
	Hatályos:	2018.07.01.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	5
2. Általános rész	5
2.1 Bejelentés kezdeményezése	5
2.1.1 Vizsgálati csoportok	5
2.2 Bejelentés elfogadása.....	5
2.3 Vizsgálat szüneteltetése, megszünése, bejelentések visszavonása, meghosszabbítása ...	6
2.3.1 A vizsgálat szüneteltetése	6
2.3.2 Vizsgálat megszünése.....	6
2.3.3 Vizsgálat meghosszabbítása	6
2.4 Új fajtafenntartó bejegyzése.....	6
2.5 Bejelentések nyilvántartása.....	6
2.6 Fajtanév bejelentése	6
2.7 Egyéb általános tudnivalók	7
2.7.1 Elismerés utáni ellenőrzés.....	7
2.7.2 Felkerülés a Nemzeti, az EU és az OECD fajtajegyzékre.....	7
2.7.3 Visszavonás a Nemzeti Fajtajegyzékről.....	7
2.7.4 A Nemzeti Fajtajegyzéken való szereplés meghosszabbítása	7
3. Gazdasági értékvizsgálatok gyakorlati végrehajtása	7
3.1. Kísérleti helyek száma	7
3.2. Kísérlet időtartama.....	7
3.3 Kísérletek elrendezése, tenyészterület, parcella méret.....	7
3.4 Vetőmag beküldése, mennyiségi és minőségi előírások, határidők	8
3.4.1 Beküldendő vetőmag mennyisége, minősége	8
3.4.2 Vetőmag beérkezési határideje	8
3.4.3 Csávázás	8
3.4.4 Beküldés	8
3.5 Vetőmag szétosztás, kiszállítás	8
3.5.1 Standard fajták vetőmagja	8
3.5.2 Kísérleti vetőmag maradékok tárolása, kezelése.....	9
3.6 Kísérlet beállítása	9
3.6.1 Terület kiválasztása	9
3.6.2 Tápanyag utánpótlás.....	9
3.6.3 Vegyszeres gyomirtás.....	9
3.6.4 Vetés.....	9
3.6.5 Kísérleti parcellák jelzése, kezelése.....	9
3.6.6 Növényápolás, növényvédelem	10
3.6.7 Öntözés	10
3.7. Betakarítás.....	10
3.8. Adatfelvételezés és a megfigyelőívhez kapcsolódó fogalmak értelmezése	10
3.8.1 Vetési idő.....	10
3.8.2 Kelés napja	10

3.8.3.	Növényszám	10
3.8.4.	Technikai érés napja.....	10
3.8.5.	Magérés napja.....	10
3.8.6.	A növény magassága	11
3.8.7.	Aratás napja	11
3.8.8.	Termésmennyiség mérés	11
3.8.9.	Nedvességtartalom	11
3.9.	Beltartalmi vizsgálatok	11
3.10.	Növénykórtani megfigyelések.....	11
3.11.	A kísérletek növénykórtani értékelhetősége	12
3.12.	A fajták növénykórtani besorolása.....	12
4.	A gazdasági érték megállapítása	13
4.1.	Gazdasági értéket meghatározó tulajdonságok	13
4.1.1.	Termőképesség	13
4.1.2.	Műszaki szálhosszúság és kóckihozatal.....	14
4.1.3.	THC tartalom	14
4.1.4.	Egyéb különleges beltartalmi tulajdonságok	14
4.1.5.	Növénykórtani tulajdonságok.....	14
4.2.	Előterjesztés szempontjai	14
5.	Előterjesztés feltételei	14
6.	Standardok használata.....	14
7.	Tájékoztatás, adatközlés	14
7.1.	Általános tudnivalók.....	14
7.2.	Részeredmények közlése	15
8.	Kísérlet elbírálása	15
8.1.	A kísérlet elfogadása	15
8.2.	Kísérlet kizárása	15
9.	DUS vizsgálatok	15
9.1	Gyakorlati végrehajtás.....	15
9.1.1.	A vizsgálati helyek száma	15
9.1.2.	Vizsgálat időtartama	15
9.1.3.	A fajta bejelentésének és visszavonásának határideje	15
9.1.4.	A vetőmag beérkezésére, mennyiségére és minőségére vonatkozó előírások	16
9.1.5.	A vetőmag kezelése a vizsgálat befejezése után.....	16
9.1.6.	Vizsgálati irányelv.....	16
9.2.	Kísérletek beállítása és végrehajtása.....	16
9.2.1.	Parcellák jelölése.....	16
9.2.2.	Parcella adatok.....	17
9.2.3.	Vetés módja és ideje	17
9.2.4.	Öntözés.....	17
9.2.5.	Növényvédelem és növényápolás	17
9.2.6.	Vizsgálati minták begyűjtése	17

9.3. Tulajdonságtáblázat	17
9.4. Laboratóriumi vizsgálat	17
9.5. Gélelektroforézises vizsgálat.....	18
9.6. A DUS vizsgálati eredmények megállapítása, döntési szabályok	18
9.6.1. Megkülönböztethetőség	18
9.6.2. Egyöntetűség.....	18
9.6.3. Állandóság.....	18
9.7. Egyéb DUS vizsgálati tudnivalók.....	19
9.7.1. Kírtetés.....	19
9.7.2. Állami elismerés meghosszabbítása.....	19
10. Az előterjesztés feltételei és tartalma	19
10.1. Az előterjesztés feltételei	19
10.2. Az előterjesztés tartalma	19
11. NÉBIH nemzetközi tájékoztatási kötelezettsége	20

1. Bevezetés

Magyarországon a növényfajták állami elismerését „A növényfajták állami elismeréséről, valamint a szaporítóanyagok előállításáról és forgalomba hozataláról” szóló 2003. évi LII törvény és annak végrehajtására kiadott „A növényfajták állami elismeréséről” szóló 40/2004. (IV. 7.) FVM rendelet (továbbiakban rendelet) szabályozza. A rendelet 2. § (1) szerint a növényfajták állami elismeréséhez és a növényfajta-oltalom megszerzéséhez szükséges kísérleti vizsgálatokat – a Fajtaminősítő Bizottság által jóváhagyott módszertan szerint - a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (továbbiakban: NÉBIH) végzi, és azt a Fajtaminősítő Bizottság jóváhagyása után a NÉBIH-nek alkalmazni kell.

2. Általános rész

2.1 Bejelentés kezdeményezése

A bejelentést hivatalos bejelentési nyomtatványon kell megtenni. Az adatok valódiságát a bejelentő, illetve adott esetben a képviselője aláírásával igazolja.

Tartalmi és formai követelményeket jogszabály írja elő.

2.1.1 Vizsgálati csoportok

Hasznosítási cél szerint:

- I. rosttermés
- II. magtermés
- III. kettős hasznosítási célú (rost és mag)
- IV. energianyerési hasznosítási célú

2.2 Bejelentés elfogadása

A fajtabejelentések folyamatosak, de az adott tenyészidőre vonatkozó bejelentést csak a 70/2006 (IX. 27.) FVM Rendelet 4. sz. mellékletében meghatározott határidőig lehet elfogadni. A nem jogszabály szerint kitöltött, illetve a nem EU tagországban illetékes bejelentő írásbeli hozzájárulása nélkül beküldött bejelentőíveket a NÉBIH elfogadás nélkül visszaküldi. A beérkezett bejelentőívek elfogadásáról a NÉBIH határozatot hoz

2.3 Vizsgálat szüneteltetése, megszünése, bejelentések visszavonása, meghosszabbítása

2.3.1 A vizsgálat szüneteltetése

A vizsgálat szüneteltetését a bejelentő egyéves növényfajok esetén egy alkalommal, egy tenyészidőszakra kérheti. A kérelmet írásban legkésőbb a vetőmag beérkezésének határidejéig kell közölni.

2.3.2 Vizsgálat megszünése

A NÉBIH a vizsgálatokat a rendelet 13.§ (3) alapján szüntetheti meg.

A már kísérletbe állított fajtákra vonatkozó bejelentéseket a bejelentő írásban visszavonhatja. Tárgyévire vonatkozóan a visszavonást a vetőmag beérkezési határidőig kell megtenni.

2.3.3 Vizsgálat meghosszabbítása

Amennyiben a vizsgálat bármely okból megghiúsul, a vizsgálat ideje legfeljebb egy évvel meghosszabbítható.

2.4 Új fajtafenntartó bejegyzése

Az államilag elismert - oltalom alatt nem álló fajták- hazai fajta fenntartására újabb fajtafenntartó jelentkezhethet be az erre szolgáló nyomtatványon. A bejelentés alapján a NÉBIH ellenőrzi a fajtafenntartás eredményességét úgy, hogy az új fajtafenntartótól bekért vetőmagot (szaporítóanyagot) egyéves DUS vizsgálatban a referenciagyűjteményben lévő vetőmaggal (szaporítóanyaggal) összehasonlítja. Ha a fajtafenntartás ellenőrzésének eredménye pozitív, akkor a NÉBIH előterjesztést készít a Fajtaminősítő Bizottság részére az újabb fajtafenntartó bejegyzésére.

2.5 Bejelentések nyilvántartása

A NÉBIH a bejelentési nyomtatványokat érkezteti és iktatja. Az iktatás során rögzíti a fajtajelölt nevét vagy nemesítői jelzését, amelyen a vizsgálati idő alatt a nyilvántartásban szerepel. A fajta azonosítása a vizsgálat ideje alatt a nyilvántartási szám alapján történik. (Azon fajták, melyek már szerepelnek az EU Közösségi Katalógusában, a regisztrált néven kerülnek nyilvántartásra.)

2.6 Fajtanév bejelentése

Amennyiben a bejelentő a fajta nevét bejelentési nyomtatványon nem adta meg, vagy azon változtatni akar, úgy azt külön kérés nélkül az utolsó vizsgálati év vetőmag beérkezésének határidejéig kell megadni.

2.7 Egyéb általános tudnivalók

2.7.1 Elismerés utáni ellenőrzés

A NÉBIH a tartós tárolóban őrzött letéti minták és a fajtafenntartótól bekért vetőmag összehasonlításával a fajta fenntartását szűrőpróbaszerűen ellenőrzi.

2.7.2 Felkerülés a Nemzeti, az EU és az OECD fajtajegyzékre

Az állami elismerésről szóló határozat kiadása után az állami elismerésben részesült fajták felkerülnek a Nemzeti Fajtajegyzékre. A Nemzeti Fajtajegyzék változásairól a NÉBIH tájékoztatja az a Közösségi Növényfajta Hivatalt, valamint az Európai Unió Bizottságát, amely gondoskodik az EU Közös Katalógusra vételről. A NÉBIH évente egy alkalommal küld jelentést az OECD tagállamok részére készülő jegyzék kiegészítéséhez.

2.7.3 Visszavonás a Nemzeti Fajtajegyzékről

Az állami elismerés 10 évre szól. A bejelentő az elismerés időtartama alatt bármikor kérheti az állami elismerés visszavonását.

2.7.4 A Nemzeti Fajtajegyzéken való szereplés meghosszabbítása

A Fajta fenntartója két évvel az állami elismerés lejáratát előtt kérheti a fajta Állami elismerésének meghosszabbítását. A NÉBIH az előírt egyéves összehasonlító DUS vizsgálatok és az adminisztratív eljárások lefolytatása után a meghosszabbítási javaslatot a Fajtaminősítő Bizottság elé terjeszti.

3. Gazdasági értékvizsgálatok gyakorlati végrehajtása

3.1. Kísérleti helyek száma

Kísérleti helyek száma: 4 hely (minimálisan értékelhető kísérlet, 3)

3.2. Kísérlet időtartama

Kísérlet időtartama: 2 év

3.3 Kísérletek elrendezése, tenyészterület, parcella méret

A kísérletek 4 ismétléses véletlen blokk elrendezésűek az állomásra meghatározott randomizáció szerint beállítva. Egy-egy kísérlet típusban maximum 20 fajta szerepelhet.

Parcella hosszúsága:	9,20 m	
Parcella szélessége:	1,40 m	
Parcellaméret, bruttó:	12,88 m ²	
Parcellaméret, nettó	10,08 m ²	
Sortávolság:	10,5 – 12,0 cm	
Sorok száma	10 – 12 db	
Vetésmélység:	3 cm	

Csíraszám db/ha:	rost hasznosításra:	4 000 000
	kettős hasznosításra:	2 000 000
	mag hasznosításra:	50 000
	energia célú:	2 500 000
Növényszám db/m ²	rost hasznosításra:	400
	kettős hasznosításra:	200
	mag hasznosításra:	5
	energia célú:	250

3.4 Vetőmag beküldése, mennyiségi és minőségi előírások, határidők

3.4.1 Beküldendő vetőmag mennyisége, minősége

A Rendelet 2. sz. mellékletének nem megfelelő minőségű vetőmag a kísérletből kizárható. A vetőmag, szaporítóanyag minősége a mindenkor érvényes állami elismerést szabályozó rendelet előírásainak feleljen meg.

A vetőmag minőségi tulajdonságait a bejelentő köteles közölni, melyet szűrőpróba szerint a NÉBIH ellenőriz.

3.4.2 Vetőmag beérkezési határideje

Vetőmag beérkezési határideje: február 15.

3.4.3 Csávázás

2008 szeptemberétől központi csávázást végzünk. A beküldött vetőmagnak kémiai szerektől mentesnek kell lennie, a DUS parcellák vetőmagjával együtt küldhető.

3.4.4 Beküldés

A vetőmag beküldéséről a bejelentőnek kell gondoskodnia. A vetőmagot az alábbi címre kell eljuttatni: NÉBIH FKÁ. Vetőmagelosztó, 2463 Tordas, Szabadság u. 2.

A Vetőmagelosztó nyilvántartást vezet a beérkezett vetőmagokról.

Szükséges vetőmag mennyisége kísérleti helyenként: 1,0 kg

Minőségi előírások: - csírázási % 85,1
- tisztasági % 99,5

3.5 Vetőmag szétoztás, kiszállítás

3.5.1 Standard fajták vetőmagja

Standard fajták vetőmagjának tárgyában a NÉBIH a bejelentőkkel évente egyeztet.

3.5.2 Kísérleti vetőmag maradékok tárolása, kezelése

A beérkezett vetőmagokból kell kimérni a kísérleti állomásonként szükséges vetőmag mennyiségeket. A fajtakísérleti referens elkészíti az éves kiszállítási tervet és a Kísérleti Útmutatót, melyet megküld a kísérletet végzőknek.

A kísérletek lezárása után megmaradt növényanyagot a VEO megsemmisíti. Amennyiben a maradékra a beküldő igényt tart, ezt a beszállításkor írásban jelezni kell.

3.6 Kísérlet beállítása

3.6.1 Terület kiválasztása

Kísérletet csak megfelelő kultúrállapotú, nehezen irtható gyomoktól és talajlakó állati kártevőktől, barázdáktól és bakháaktól mentes, a talajféleségnek és a termőréteg mélységnek megfelelő művelésben részesített, homogén talajminőségű táblába szabad elhelyezni.

Külső helyszínen kísérletet ismeretlen agrotechnikai előtörténetű, nem azonos előveteményű táblába elhelyezni nem szabad!

A kísérleti területeket az elővetemény lekerülésétől a kísérlet vetéséig folyamatosan gyommentesen kell tartani. Kísérlet, kísérlet után legalább 4 évig nem kerülhet ugyanarra a területre.

3.6.2 Tápanyag utánpótlás

A kísérleti területre szerves trágyát kijuttatni csak a kísérlet előveteménye alá, vagy azt megelőzően szabad. A szerves trágyát a tápanyag mérlegbe nem kell beállítani. A műtrágya adagokat a kísérleti területre vonatkozó 1 éven belül elvégzett talaj-tápanyag vizsgálatra épített műtrágya mérleg alapján kell meghatározni, a termőtájról jellemző termésszinthez igazítva.

3.6.3. Vegyszeres gyomirtás

A kender az egyik legjobb gyomelnyomó képességű növény, ezért vegyszeres gyomirtást nem igényel. Talajfertőtlenítés csak engedélyezett szerrel történhet.

3.6.4. Vetés

Sortávolság: 1,05 – 12,0 cm

Vetés mélység: 3 cm

Növényszám, db/m²: 400 db/m²

A vetés javasolt ideje: március 20.-április 20.

3.6.5. Kísérleti parcellák jelzése, kezelése

A kísérleti parcellákat a NÉBIH a vetést követő 10 napon belül mind a négy ismétlésben ellátja egyértelmű, tartós jelzésekkel. A parcellavégeket kelés után úgy kell kiegyenesíteni, hogy a parcellák

hossza egyenlő legyen. Az első ismétlésben a NÉBIH feltünteti a bejelentőíven szereplő nemesítői jelzést, a további ismétlésekben pedig a randomizációs sorszámot.

3.6.6. Növényápolás, növényvédelem

Kártevők elleni védelem: A kísérletet minden állati kártevőtől meg kell védeni.

Kórokozók elleni védelem: Gombabetegségek ellen vegyszeres védekezés nem alkalmazható.

3.6.7. Öntözés

A teljesítményvizsgálatok természetes csapadékviszonyok között folynak, kivételes esetben kelesztő öntözés megengedett.

3.7. Betakarítás

A betakarítás megkezdhető:

- Rostkender: amikor az állomány „technikailag beérett”, vagyis a ♂ egyedek szórják a virágport, de a ♀ egyedek virágaiban a még nem tapintható ki.
- Kettős hasznosítású fajták: ha a mag héja már kemény.
- Magtermesztési célú fajták: amikor a maghéj kemény és a márványozottsága kialakult, a murvalevél pedig sárga.
- Energia célú fajták: szeptember közepén-végén.

A betakarítás egy menetben történik, egy kísérlettípus valamennyi betakarítását egy napon belül be kell fejezni.

3.8. Adatfelvételezés és a megfigyelőívhez kapcsolódó fogalmak értelmezése

3.8.1. Vetési idő

Az a nap, amikor a vetés történt. Ha több napon át tartott, mindegyiket fel kell jegyezni.

3.8.2. Kelés napja

Az a nap, amikor a sorok jól látszanak.

3.8.3. Növényszám

Mind a négy ismétlés 3. sorainak 3-4 m közötti szakaszán számolt növények száma a virágzás kezdetén.

3.8.4. Technikai érés napja

Az a nap, amikor az állomány ♂ egyedeinek 50 %-a virágzik. Becsléssel kell megállapítani.

3.8.5. Magérés napja

Csak a kettős termesztési célú, az energia célú, és a magtermesztési célú fajtáknál:

Amikor a maghéj kemény és a márványozottsága kialakult, a murvalevél pedig sárga.

3.8.6. A növény magassága

Virágzás kezdetén a talajtól a növény csúcsáig mért magasság.

3.8.7. Aratás napja

Az a nap, amikor az aratás történt, ha több napon át tartott, mindegyiket fel kell jegyezni.

3.8.8. Termésmennyiség mérés

A betakarításkor mért kórótermés tömege (kg/parcella)

3.8.9. Nedvességtartalom

Termésből vett minta víztartalma %-ban kifejezve. Maghatározása ismétlésenként szárítószekrényrel a Magyar Szabvány szerint történik.

3.9. Beltartalmi vizsgálatok

- Rost hasznosítású fajták esetében áztatási (feldolgozási) eredmények vizsgálata.
- THC tartalom meghatározása.

3.10. Növénykórtani megfigyelések

Fehérpenészes rothadás

Kórokozó: *Sclerotinia sclerotiorum*

Statusa: esetlegesen vizsgált betegség.

Vizsgálat típusa: spontán fellépése esetén teljesítménykísérletekben.

Vizsgálat időpontja: A megfelelő fertőzési nyomás kialakulásakor, várhatóan a nyár vége felé.

Vizsgálat módszere: Diagnosztikai vizsgálatok elvégzése és a tipikus betegségi tünetek alapján a fertőzés mértékének megállapítása.

Adatközlés: fertőzött tő %

Szürkepenészes rothadás

Kórokozó: *Botrytis cinerea* (*Botryotinia fuckeliana*)

Statusa: esetlegesen vizsgált betegség.

Vizsgálat típusa: spontán fellépése esetén teljesítménykísérletekben.

Vizsgálat időpontja: A megfelelő fertőzési nyomás kialakulásakor, várhatóan a tenyészidőszak második felében.

Vizsgálat módszere: Diagnosztikai vizsgálatok elvégzése és a tipikus betegségi tünetek alapján a fertőzés mértékének megállapítása bonitálással.

Adatközlés: fertőzött tő %

Kender peronoszpóra

Kórokozó: *Pseudoperonospora cannabia*

Statusa: esetlegesen vizsgált betegség.

Vizsgálat típusa: spontán fellépése esetén teljesítménykísérletekben.

Vizsgálat időpontja: A megfelelő fertőzési nyomás kialakulásakor, várhatóan a tenyészidőszak második felében.

Vizsgálat módszere: Diagnosztikai vizsgálatok elvégzése és a tipikus betegségi tünetek alapján a fertőzés mértékének megállapítása bonitálással.

Adatközlés: fertőzött levélfelület %

Kender szárfoltosság és tőpusztulás

Kórokozó: *Botryosphaeria marconii* (*Dendrophoma marconii*)

Statusa: esetlegesen vizsgált betegség.

Vizsgálat típusa: spontán fellépése esetén teljesítménykísérletekben.

Vizsgálat időpontja: A megfelelő fertőzési nyomás kialakulásakor.

Vizsgálat módszere: Diagnosztikai vizsgálatok elvégzése és a tipikus betegségi tünetek alapján a fertőzés mértékének megállapítása bonitálással.

Adatközlés: fertőzött tő %

3.11. A kísérletek növénykórtani értékelhetősége

Az adat felvételezést csak azokban a kísérletekben kell elvégezni, amelyekben a fertőzés mértéke (fertőzési nyomás) lehetővé teszi a fajták fogékonyságbeli különbségeinek megnyilvánulását, azaz a mindenkori fajtasor legfogékonyabb genotípusának fertőzöttsége eléri, vagy meghaladja a 20 %-ot (fertőzött felület % vagy fertőzött db %). Ezekben, az esetekben a kísérlet valamennyi ismétlésében el kell végezni a felvételezést.

3.12. A fajták növénykórtani besorolása

A fajtajelölteket/fajtákat fertőzöttségük mértéke alapján 5 fogékonysági kategóriába soroljuk be a mindenkori kísérleti átlag függvényében:

Ha a fertőzöttség kísérleti átlaga < 50 %, a besorolás az egyes fajták fertőzöttségének a kísérleti átlagtól való eltérésén alapszik.

A kísérleti átlagot 100 %-nak (bázisnak) tekintve az adott fajta:

rezisztens (1) minősítést kap, ha fertőzöttsége nem haladja meg a kísérleti átlag értékének 25 %-át;

mérsékelten rezisztens (2), ha fertőzöttsége a kísérleti átlag értékének 25,1-75,0 %-a;

közepesen fogékony (3), ha fertőzöttsége a kísérleti átlag értékének 75,1-125,0 %-a;

közepesnél fogékonyabb (4), ha fertőzöttsége a kísérleti átlag értékének 125,1-175,0 %-a;

nagyon fogékony (5), ha fertőzöttsége meghaladja a kísérleti átlag 175 %-át.

Ha a fertőzöttség kísérleti átlaga > 50 %, a besoroláskor a tényleges fertőzöttség százalékos értékei a rezisztencia/fogékonyaság következő fokozatainak felelnek meg:

(1)	0 – 20 %	= rezisztens
(2)	21 – 40 %	= mérsékelten rezisztens
(3)	41 – 60 %	= közepesen fogékony
(4)	61 – 80 %	= közepesnél fogékonyabb
(5)	81 – 100 %	= nagyon fogékony

A fajtajelölt egy adott vizsgálati évre vonatkozó növénykórtani minősítését (1-5) az abban az évben beállított provokációs és/vagy teljesítmény kísérletek alapján megállapított fogékonyasági kategóriák számtani átlaga adja, a lefelé kerekítés szabálya szerint. A végső minősítést a vizsgálati években kapott kategóriák átlagával állapítjuk meg, a fentiekben leírt módon.

Ha egy bizonyos betegség vonatkozásában az ugyanazon fajtára megállapított fogékonyasági kategóriák között 2, vagy ennél nagyobb különbség mutatkozik, nem képezünk átlagot. Ezekben, az esetekben az „ellentmondásos viselkedés” megjegyzés kerül a döntési táblázatba, és a Fajtaminősítési Bizottság dönt az adat felhasználhatóságáról.

4. A gazdasági érték megállapítása

4.1. Gazdasági értéket meghatározó tulajdonságok

A VCU tulajdonságok értékelése a véletlen blokkrendezés szerinti egytényezős kísérletek szokásos metodikája szerint történik (lásd: Dr. Sváb János: Biometria módszerek a kutatásban. *Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1981. Harmadik, átdolgozott és bővített kiadás*).

- 4.1.1. Termőképeség:
- rosttermés
 - magtermés
 - rost- és magtermés
 - biomassza produkció

- 4.1.2. Műszaki szálhosszúság és kóckihozatal a rost és kettős hasznosítású fajtáknál.
- 4.1.3. THC tartalom a helyenkénti átlagmintából.
- 4.1.4. Egyéb különleges beltartalmi tulajdonságok (pl.:olajtartalom).
- 4.1.5. Növénykórtani tulajdonságok.

4.2. Előterjesztés szempontjai

- Termőképesség
- THC tartalom (max. 0,2 %)

5. Előterjesztés feltételei

Ha a fajtajelölt a DUS követelményeknek és a pozitív előterjesztés alapszempontjainak megfelelt, valamint a gazdasági vizsgálatban korlátozó tényező nem zárja ki, állami elismerési javaslattal kerül előterjesztésre.

6. Standardok használata

A standard a tulajdonságaik összességében legkedvezőbb fajták közül választható. A standard kiválasztásánál a fajta jellegét (egylaki-, kétlaki-, unisexuális hibrid) lehetőleg figyelembe kell venni. Egy kísérletben a növényfaj jelentőségétől függően 2 standardot célszerű alkalmazni. A standard fajta azonos felhasználási célú legyen. Évente csak egy standard váltható le éréscsoportonként.

Kiválasztás szempontjai: minőségi, mennyiségi szempontok.

A standardváltást bejelentőkkel történt egyeztetés alapján a Fajtaminősítő Bizottságnak be kell jelenteni, és nyilvánosságra kell hozni.

7. Tájékoztatás, adatközlés

7.1. Általános tudnivalók

Gazdasági értékvizsgálatok éves eredményeit a NÉBIH elektronikus formában a bejelentő részére február folyamán eljuttatja.

Kísérletek megtekintése csak kísérővel (fajtakísérleti referens/állomásvezető) és egyeztetett időpontban kerülhet sor.

7.2. Részeredmények közlése

Természeredmények és feldolgozási eredmények: február hónap folyamán

Előterjesztés elkészítése: Fajtaminősítő Bizottság ülése előtt 2 héttel

8. Kísérlet elbírálása

8.1. A kísérlet elfogadása

A kísérleti parcellák jelölése rendben megtörtént.

A kísérleti terület az egész tenyészidő folyamán megfelelő kultúrállapotban volt, beleértve az ellenőrző utakat is.

A növényzet a fajtára jellemző módon egyenletesen fejlődik, tápanyaghiány, talajfoltok (talajhibák), agrotechnikai hibák nem teszik kiegyenlítetté.

Nem érte jelentős elemi- vagy vadkár.

Az előírt megfigyeléseket, méréseket a kijelölt határidőre elvégezték, és ezt megfelelően dokumentálták, az adatokat rögzítették, továbbították.

A CV érték 15 %-nál kisebb legyen.

8.2. Kísérlet kizárása

A kísérlet kizárásáról a fajtakísérleti referens vagy állomásvezető javaslatára az osztályvezető dönt.

9. DUS vizsgálatok

9.1 Gyakorlati végrehajtás

9.1.1. A vizsgálati helyek száma

2

9.1.2. Vizsgálat időtartama

Minimum: 2 vegetációs periódus

9.1.3. A fajta bejelentésének és visszavonásának határideje

Január 31.

(A tárgyévi kísérletbe állításhoz, illetve a kísérletből történő visszavonáshoz.)

9.1.4 A vetőmag beérkezésére, mennyiségére és minőségére vonatkozó előírások

Vetőmag érkeztetés helye: NÉBIH Vetőmagelosztó 2463 Tordas, Szabadság u. 2.

Vetőmag beérkezésének határideje: február 20.

Szükséges csávázatlan vetőmag mennyiség:	- fajta	1 kg vetőmag
	- vonal	1 kg vetőmag

Vetőmag minőségi előírások: a rendelet 5. sz. melléklete szerint, melyet szűrőpróba szerint a NÉBIH ellenőriz. Nem megfelelő minőségű paraméterrel rendelkező vetőmag a kísérletekből kizárható. A vetőmag beküldéséről a bejelentőnek kell gondoskodnia.

9.1.5. A vetőmag kezelése a vizsgálat befejezése után

Ha a vizsgálatok alapján a fajtát regisztrálják, akkor a kísérleti célra beküldött vetőmag maradéka a tartós tárolóba kerül. **Regisztrálás esetén** a bejelentőnek még **2 kg** csávázatlan vetőmagot kell küldenie **etalon minta céljára**.

A regisztráció időtartama alatt a NÉBIH az etalon mintát a szükségletnek megfelelően felújítja.

A letéti felújító tétel bekérése esetén két egymást követő vizsgálati évben nem küld a bejelentő felújító mintát, akkor a fajtakísérleti referens joga és kötelessége az adott fajta állami elismerésének a visszavonását előterjeszteni.

Ha a fajtajelölt nem kerül regisztrálásra, akkor a maradék vetőmagot

-vagy a bejelentő írásbeli kérelmére a NÉBIH az illető fajra megadott vetőmag beküldési határidő után 1 hónapon belül visszaszolgáltatja a bejelentőnek. Egy hónap után a vetőmag jegyzőkönyv felvétele mellett selejtezésre kerül.

-vagy a bejelentő írásbeli kérelmének hiányában a NÉBIH jegyzőkönyv felvétele mellett leselejtezi.

-vagy a bejelentő általános engedélye alapján, amennyiben a fajtát bármelyik UPOV hatóság már regisztrálta vagy oltalmazta, a tartós tárolóba referenciafajtaként letárolja.

-vagy ha a fajtajelölt DUS vizsgálati szempontból értékes tulajdonsággal rendelkezik, és a bejelentő nem tart igényt a vetőmagra, példafajtaként a tartós tárolóba letárolásra kerül.

9.1.6. Vizsgálati irányelv

CPVO-TP 276/1 hatályos: 28/11/2012 (melléklet)

9.2. Kísérletek beállítása és végrehajtása

9.2.1. Parcellák jelölése

A DUS kísérlet minden esetben kódolva kerül beállításra. A parcella jelzése a vetésterv szerinti kódszámot tartalmazza. A fajtajelzések feltüntetése tilos.

9.2.2. Parcella adatok

Megnevezés	Tág térállású állomány	Sűrűsoros parcellák
Parcella hossza	9,2 m	9,2 m
Parcella szélessége	1,50 m	1,50 m
Sortávolság	70 cm	24 cm
Tőtávolság	30 cm	3 cm
Sorok száma	2	6
Növényszám/parcella	kb. 60	kb. 1840
Ismétlések száma	4	1

9.2.3. Vetés módja és ideje

Vetés módja: - sűrűsoros parcella: gépi

- tág térállású állomány: kézzel

Vetés időpontja: - április eleje

Tőszámbeállítás: - kelés után (csak a kézzel vetett parcellákat)

9.2.4. Öntözés

A növényállomány optimális fejlődéséhez szükség esetén öntözéssel kell pótolni a hiányzó vizet.

9.2.5. Növényvédelem és növényápolás

Gyomirtás: Vegyszeres gyomirtás csak olyan engedélyezett gyomirtó szerrel végezhető el, mely nem okoz a növényeken vagy a növényi részekben torzulást.

Kártevők elleni védelem: Vegyszeres védelem szükség szerint.

Kórokozók elleni védelem: Vegyszeres védelem szükség szerint.

.Csak olyan növényvédő szerek használhatók, melyek nem okoznak morfológiai, élettani változásokat, illetve az esedékes megfigyelések optimális időben történő elvégzését nem akadályozzák (az előírt munkaegészségügyi várakozási idő betartását figyelembe kell venni).

9.2.6. Vizsgálati minták begyűjtése

Fajtánként 60 db egészséges, kellően fejlett levél valamint termés.

9.3. Tulajdonságtáblázat

CPVO-TP 276/1 hatályos: 28/11/2012 (melléklet)

9.4. Laboratóriumi vizsgálat

9.5. Gélelektroforézises vizsgálat

9.6. A DUS vizsgálati eredmények megállapítása, döntési szabályok

9.6.1. Megkülönböztethetőség

A fajta megkülönböztethető, ha minden más fajtától, amelynek létezése közismert, világosan megkülönböztethető. Csak regisztrációra, fajtaoltalom nélkül akkor megkülönböztethető, ha az EU közös fajtakatalógusán lévő fajtáktól világosan megkülönböztethető. A megkülönböztetéshez páros összehasonlítás módszerével vizsgáljuk a fajtákat.

Minőségi tulajdonságoknál két fajta között akkor tekinthető a különbség világosnak, ha egy vagy több tulajdonság esetében a kifejeződési értékek két különböző fokozatba esnek.

Nem valódi minőségi és vizuálisan regisztrált mennyiségi tulajdonságoknál a különbség akkor világos, ha az összehasonlított fajták közötti különbség nagyobb, mint a tulajdonságok kifejeződésének fajtán belüli szóródása. (minimum distans).

Mért mennyiségi tulajdonságoknál a különbség akkor világos, ha egy vagy több tulajdonság esetén a felvételezett értékek közötti különbség statisztikai módszerrel igazolt. (t próba, varianciaanalízis, a megkülönböztethetőség százalékos módszere).

9.6.2. Egyöntetűség

A fajta egyöntetű, ha a fajta elűtő növényegyedeinek száma nem haladja meg az előírt határértéket.

Egyöntetűségi probléma előfordulása esetén a DUS vizsgálatához és a letéti minta képzéséhez a NÉBIH akkor fogad el a bejelentőtől maximum egy alkalommal új vetőmagot, ha az abszolút homogenitási vizsgálat során az eltérő egyedek száma nem haladja meg az irányelvekben megengedett értékek kétszeresét, vagy a relatív homogenitás esetén az egyes tulajdonságokra számolt szórás érték sehol sem haladja meg az összehasonlító fajták átlagszórás értékének kétszeresét.

9.6.3. Állandóság

Az állandóságot a DUS vizsgálat során nem figyeljük meg, azt a fajtafenntartótól a később bekért vetőmagnak az etalon vetőmaggal történő összehasonlításával ellenőrizzük. Döntési alapelv: amelyik fajta a DUS vizsgálat során egynemű, az állandónak tekinthető.

9.7. Egyéb DUS vizsgálati tudnivalók

9.7.1. Kiértésítés

A DUS problémákról a bejelentő /képviselő /nemesítő kiértésítését az észlelést követően, lehetőség szerint azonnal meg kell tenni (probléma személyes bemutatása a kísérletben), míg az írásos rögzítésére az időközi jelentésben kerül sor.

A végleges jelentést legkésőbb a Fajtaminősítő Bizottság üléséig el kell készíteni.

9.7.2. Állami elismerés meghosszabbítása

Az állami elismerés meghosszabbításának vizsgálati időtartama, a letéti felújító vizsgálattal megegyező módon, egy vizsgálati ciklus. A meghosszabbítás követelményeinek csak akkor felel meg a fajta, ha ebben a vizsgálati ciklusban a DUS vizsgálat során eleget tesz a fajtaazonosság és egyöntetűség (morfológiailag nem különbözik az eredeti letéti mintából felnevelt növény fajtaleírásától) követelményeinek. (Rendelet 18.§ 2. és 4. bekezdései). Amennyiben az egyöntetűség vizsgálata során probléma lép fel, az állami elismerés meghosszabbításának DUS vizsgálata új vetőmaggal, még további egy évvel meghosszabbítható.

10. Az előterjesztés feltételei és tartalma

10.1. Az előterjesztés feltételei

A DUS vizsgálatok eredményességéről a NÉBIH közvetlenül, a Fajtaminősítő Bizottság közreműködése nélkül dönt.

A gazdasági értékvizsgálatok lezárása után pozitív DUS vizsgálati eredménnyel a fajtát a NÉBIH állami elismerésre vagy a vizsgálatok megszüntetésére a Fajtaminősítő Bizottság illetékes szekciója elé terjeszti.

10.2. Az előterjesztés tartalma

Egy-egy faj fajtájának előterjesztését egy bevezető nyitja meg, amely az illető faj termesztésének, fajtaellátottságának helyzetét mutatja be, illetve egyéb idevonatkozó információt közöl.

Fajtánként szöveges előterjesztés készül.

Fajonként egy döntési táblázat készül, amely tartalmazza a döntéshez felhasználható tulajdonságokat, és az egyes tulajdonságoknál előírt döntési kritériumokat.

Az évenkénti és az összevont kísérleti eredményeket tartalmazó táblázatokat a bejelentő a saját fajtája vonatkozásában kézhez kapja, az összesített előterjesztési anyag azonban csak a Fajtaminősítő Bizottság illetékes szekciója tagjainak kerül megküldésre.

11. NÉBIH nemzetközi tájékoztatási kötelezettsége

A fajta bejelentéséről, a bejelentés visszavonásáról, a fajta állami elismeréséről, illetve az állami elismerés megszüntetéséről, továbbá a fajtanév és a fajtafenntartó változásáról az EU Bizottságot és a tagországok hatóságait tájékoztatni kell.

A CPVO részére az alábbi információkat kell megadni, amelyet javasolnak hivatali kiadványban is közzétenni:

- a bejelentés napja,
- a fajta nyilvántartási száma,
- a javasolt végső fajtanév,
- a bejelentések visszavonása,
- a bejelentések visszautasítása,
- az állami elismerés megadása.